

Visitierapport RSG Pantarijn 2012

Eindscorelijst

- Onvoldoende
 - Twijfelachtig
 + Voldoende
 ++ Goed

	--	-	+	++
1. Doelstellingen van de school				
1.1 De montessori-doelstellingen zijn helder. <i>Indicatoren:</i> <ul style="list-style-type: none"> De school onderschrijft de doelstellingen van 'Montessorionderwijs in de 21^e eeuw'. De school onderschrijft de doelstellingen van de zes karakteristieken van het vmo. De school heeft daarnaast eigen doelstellingen die passen in het kader van montessori-onderwijs. De doelstellingen worden breed gedragen in de school. 			X	
1.2 De school onderneemt activiteiten om de doelstellingen te realiseren. <ul style="list-style-type: none"> De school beschrijft de strategische beleidsontwikkeling. De school beschrijft het onderwijskundig leiderschap. 			X	
1.3 De school maakt duidelijk wat de realisatie van de doelstellingen bevordert of belemmert. <i>Indicatoren:</i> <ul style="list-style-type: none"> De school beschrijft ontwikkelingen ten aanzien van de leerlingenpopulatie. De school beschrijft specifieke ontwikkelingen in de positie van de school/stroom. De school beschrijft ontwikkelingen in het personeelsbeleid. 			x	
De montessori doelstellingen zijn voldoende ontwikkeld en uitgewerkt. <i>Norm voldoende: 1.1</i>				
2. Pedagogisch klimaat				
2.1. De omgang tussen de deelnemers van de school (personeel, leerlingen en ouders) is gelijkwaardig, respectvol en gebaseerd op wederzijdse aanspreekbaarheid. <i>Indicatoren:</i> <ul style="list-style-type: none"> De school zorgt voor gelijkwaardigheid en respect tussen alle deelnemers. De school zorgt voor aanspreekbaarheid van leraren, directie en ander personeel. 				X
2.2. De school biedt ruimte aan de ontwikkeling van leerlingen. <i>Indicatoren:</i> <ul style="list-style-type: none"> De school stelt de leerling boven het vak. Leraren en andere medewerkers geven leerlingen feedback op hun gedrag. De school maakt keuzes bij streaming en determinatie die passen in het kader van montessori-onderwijs. De school heeft een aanpak ontwikkeld voor de omgang met verschillen tussen leerlingen (cultuur, bijzondere aanleg of tekorten). De school zorgt voor groeperingsvormen van leerlingen die het samenwerken bevorderen . 			X	

<p>2.3. De leerlingbegeleiding voldoet aan montessori uitgangspunten.</p> <p><i>Indicatoren:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De school richt het begeleidingssysteem zodanig in dat de leerling centraal staat. • De school richt de begeleiding zodanig in dat de ontwikkeling van zelfstandigheid van leerlingen voorop staat. • De school zorgt voor een planmatige uitvoering van de begeleiding. • De school zorgt voor een goed onderling afgestemd begeleidingssysteem. 			X	
<p>2.4 De school biedt leerlingen contexten waarin verbindingen gelegd worden tussen de school en de buitenwereld.</p> <p><i>Indicatoren:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen krijgen op school ruimte om te oefenen met het leren functioneren in maatschappij ('de school als minimaatschappij'). • Leerlingen gaan gericht naar de buitenwereld: stages, projecten, onderzoek. • Leerlingen werken niet alleen theoretisch, maar ook toepassingsgericht en integreren daardoor kennis en vaardigheden. • De school haalt de buitenwereld naar binnen, bijvoorbeeld door middel van simulaties en aandacht voor de actualiteit en geeft ervaringen van leerlingen van buiten de school een plaats. 			X	
<p>Het pedagogisch klimaat voldoet aan montessori criteria</p> <p><i>Norm voldoende: 2.1, 2.2, 2.3</i></p>				
<p><i>3. Didactische uitvoering</i></p>				
<p>3.1 De school vult het leerstofaanbod in volgens montessori uitgangspunten.</p> <p><i>Indicatoren:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De school bevordert samenhang in leerstofaanbod door horizontale verbindingen tussen vakken. • De school zorgt voor de aansluiting van het leerstofaanbod in de verschillende leerjaren. • De school bevordert samenwerking tussen vakken. • De school maakt op montessori uitgangspunten gebaseerde keuzes in de verhouding tussen lestijd en keuzewerktijd. • De school maakt op montessori uitgangspunten gebaseerde keuzes in het vakkenaanbod. 			X	
<p>3.2 De school verdeelt de leertijd volgens montessori uitgangspunten.</p> <p><i>Indicatoren:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De school maakt op montessori uitgangspunten gebaseerde keuzes voor de dagindeling, de verdeling tussen lestijd en keuzewerktijd en de ordening van leertijd (zoals periodisering). • De school maakt op montessori uitgangspunten gebaseerde keuzes bij specifieke toekenning van uren aan vakken en projecten. 			X	
<p>3.3 Leren met hoofd, hart en handen heeft een volwaardige plaats in de didactische aanpak van de school.</p> <p><i>Indicatoren:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De school geeft de non-cognitieve vakken een volwaardige plek in het curriculum. • Leraren streven ernaar om bij cognitieve vakken hoofd, hart en handen te verbinden. • Leraren gebruiken en/of ontwikkelen materiaal dat gericht is op verschillende verwerkingsprincipes. • De school heeft een samenhangend programma van vakoverstijgende werkvormen, zoals projecten. 			X	

<p>3.4. Leren kiezen en leren als eigen activiteit hebben een volwaardige plaats in de didactische aanpak van de school.</p> <p><i>Indicatoren:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen werken in een periodesysteem met daarbij behorend hulpmateriaal. • Leerlingen kunnen in zekere mate keuzes maken in de indeling van hun tijd (bijvoorbeeld door keuzewerktijd). • Leerlingen werken met materiaal dat geschikt is voor zelfwerkzaamheid. • Leerlingen kunnen in zekere mate keuzes maken in het materiaal (inhoud, verwerkingsmogelijkheden). • Leerlingen kunnen in zekere mate keuzes maken waar ze werken en met wie ze werken. • Leraren begeleiden leerlingen bij het werk op een wijze die zelfverantwoordelijkheid van de leerlingen bevordert. • Leraren bieden een variatie aan werkvormen aan. • Leraren bieden materiaal aan dat geschikt is voor verschillende soorten leerlingen (differentiatie). 			X	
<p>3.5 De school is een plek waar leerlingen oefenen in sociaal leren.</p> <p><i>Indicatoren:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De leeromgeving is dusdanig ingericht dat leerlingen elkaar helpen. • Leerlingen oefenen met intentionele samenwerking met daarbij passend materiaal en begeleiding. • Leerlingen werken ook samen met door hen gekozen partners. 			X	
<p>3.6 De toetsing voldoet aan montessori criteria.</p> <p><i>Indicatoren:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De school heeft een op montessori uitgangspunten gebaseerd beleid ten aanzien van de hoeveelheid toetsen en soorten toetsen. • De school heeft een op montessori uitgangspunten gebaseerd beleid ten aanzien van het nabespreken van toetsen. • De school heeft een op montessori uitgangspunten gebaseerd beleid ten aanzien van het herkansen van toetsen. 			X	
<p>3.7 De rapportage voldoet aan montessori criteria.</p> <p><i>Indicatoren:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De rapportage geeft niet alleen een overzicht van resultaten, maar tevens een breed beeld van de ontwikkeling van leerlingen. • Leraren en/of mentoren gebruiken de rapportage als reflectieinstrument voor leerlingen. 		X		
<p>3.8 De school leert leerlingen reflecteren over hun werk en werkaanpak.</p> <p><i>Indicatoren:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Leraren en mentoren beschikken over materiaal waarmee zij leerlingen leren reflecteren. • Leerlingen voeren reflectiegesprekken. 			X	
<p>De didactische uitvoering voldoet aan montessori criteria</p> <p><i>Norm voldoende: 3.3, 3.4, 3.5, 3.7, 3.8</i></p>				
<p>4. Opbrengsten</p>				
<p>4.1 De school verantwoordt de leerresultaten van de leerlingen.</p> <p><i>Indicatoren:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De school bewaakt en documenteert de leerresultaten. • De school bewaakt en documenteert gegevens over instroom, doorstroom en uitstroom. 			X	

4.2 De school verantwoordt de brede ontwikkelingsdoelen voor de leerlingen. <i>Indicatoren:</i>			X	
<ul style="list-style-type: none"> De school benoemt de brede ontwikkelingsdoelen voor de leerlingen. De school onderzoekt systematisch of brede ontwikkelingsdoelen voor de leerlingen gehaald worden. 				
De opbrengsten worden verantwoord.			X	
Norm voldoende 4.2				
5. Organisatie				
5.1 Leerlingen hebben een aantoonbare inbreng in de school. <i>Indicatoren:</i>			X	
<ul style="list-style-type: none"> Leerlingen hebben invloed op pedagogisch/didactisch gebied. Leerlingen hebben invloed in de organisatie. Leerlingen beschikken over formele rechten en beslissingsbevoegdheden zoals in de MR en leerlingenraad. 				
5.2 Ouders hebben een aantoonbare inbreng in de school. <i>Indicatoren</i>			X	
<ul style="list-style-type: none"> Ouders hebben een vastgelegde mate van invloed op pedagogisch/didactisch gebied en in de organisatie. Ouders beschikken over formele rechten en beslissingsbevoegdheden zoals in de MR en ouderraad. 				
5.3 Het personeel is actief betrokken bij de organisatie van de school. <i>Indicatoren:</i>			X	
<ul style="list-style-type: none"> Medewerkers hebben invloed op het beleid, zowel formeel (rechten en beslissingsbevoegdheden) als informeel. Medewerkers werken in verschillende werkverbanden systematisch aan schoolontwikkeling De schoolleiding bevordert teamvorming en een positieve schoolcultuur onder medewerkers. De schoolleiding besteedt aandacht aan open communicatielijnen met en tussen medewerkers. 				
De organisatie voldoet aan montessori criteria			X	
Norm voldoende: 5.1, 5.2, 5.3				
6. Deskundigheid				
6.1 De school heeft een aannamebeleid gericht op montessori kwaliteiten <i>Indicatoren:</i>			X	
<ul style="list-style-type: none"> De school maakt in de sollicitatieprocedure actief gebruik van stukken waarin montessori-onderwijs beschreven wordt. Nieuwe docenten worden in de school begeleid bij het ontwikkelen van hun competenties als montessoridocent. 				
6.2 Docenten en directie die vanaf 2010 in vaste dienst komen hebben een door de NMV erkende montessoricursus gevolgd. Voor nieuwe scholen: alle docenten hebben een door de NMV erkende montessoricursus gevolgd.			X	

6.3 De montessori deskundigheid van het docententeam wordt voldoende onderhouden. <i>Indicatoren:</i>			X	
<ul style="list-style-type: none"> • De school onderneemt activiteiten ten behoeve van de montessori professionalisering van individuele docenten en teams. • De school stelt in functionerings- en beoordelingsgesprekken montessoridoelen en -vaardigheden aan de orde. 				
Het docententeam is montessori deskundig.			X	
Norm voldoende: 6.2, 6.3				

Eindbeoordeling	
Hervisitatie bij verlengen erkenning	Een of meer van de standaarden is/zijn twijfelachtig

Hervisitatie op 3.7, 'De rapportage voldoet aan montessori criteria'.

Visitatie uitgevoerd op 8 en 9 februari 2012.

Visitatiecommissie:

Benno Elsen (voorzitter)

Bas Moll (basisonderwijs)

Huseyin Asma (Cosmicus Montessori Lyceum)

Alexander Bloem (Montessori College Piter Jelles)

Michael Rubinstein (ambtelijk secretaris)

Rapportage

Inleiding

Bij de visitatie van de RSG Pantarijn ging het om verlenging van de erkenning als montessorischool. Dit is anders dan bij de vorige visitatie in 2007. Om deze reden zal in het verslag van deze visitatie niet of nauwelijks verwezen worden naar het vorige rapport; het gaat in dit rapport immers om de argumentatie voor de beoordeling van de school bij de actuele visitatie.

De visitatiecommissie vond de zelfevaluatie verzorgd met relevante bijlagen. Het stuk was voldoende zelfkritisch. Het viel de commissie op dat de beschrijving van de kwaliteitscyclus regelmatig te kort schoot: doelen waren vaak ruim geformuleerd en formele evaluatie en duidelijk verbeteracties ontbraken soms.

Voor wat betreft het lesbezoek tijdens deze visitatie het volgende. De visitatiecommissie observeerde 30 lesdelen in alle leerjaren, alle onderwijstypes en bij bijna alle vakken. De bevindingen uit het lesbezoek worden in dit verslag verwerkt in de standaarden waar zij bij horen.

1. Doelstellingen van de school

1.1

De montessori-doelstellingen zijn helder.

Indicatoren:

- De school onderschrijft de doelstellingen van 'Montessorionderwijs in de 21^e eeuw'.
- De school onderschrijft de doelstellingen van de zes karakteristieken van het vmo.
- De school heeft daarnaast eigen doelstellingen die passen in het kader van montessori-onderwijs.
- De doelstellingen worden breed gedragen in de school.

De school voldoet aan deze standaard.

De positie van de school als het enige lyceum in Wageningen en de interne ontwikkeling van montessoristroom naar montessorischool zorgen ervoor dat doelstellingen wel bekend zijn en besproken worden, maar nog niet bij iedereen helemaal geland zijn. Leerlingen, ouders en docenten kiezen eerder voor de school dan voor de montessorischool. Het is zichtbaar dat de school naar buiten en naar binnen meer dan voorheen uitdraagt dat zij een montessorischool is, maar het is de vraag of docenten gezamenlijk een uitgewerkt beeld delen over montessori-onderwijs. Zie ook de hoofdstukken over pedagogisch klimaat en didactiek.

1.2

De school onderneemt activiteiten om de doelstellingen te realiseren.

Indicatoren:

- De school beschrijft de strategische beleidsontwikkeling.
- De school beschrijft het onderwijskundig leiderschap.

De school voldoet aan deze standaard.

Intern onderneemt de school diverse activiteiten om de doelstellingen te realiseren: scholing, organisatorische ingrepen zoals de teamvorming en een ander rooster. Een aandachtspunt hierbij is om zaken niet alleen op te zetten, maar ook te evalueren en af te ronden. Een voorbeeld hiervan is het niet evalueren van het ingevoerde 70 minuten rooster.

1.3 De school maakt duidelijk wat de realisatie van de doelstellingen bevordert of belemmert.

Indicatoren:

- De school beschrijft ontwikkelingen ten aanzien van de leerlingenpopulatie.
- De school beschrijft specifieke ontwikkelingen in de positie van de school/stroom.
- De school beschrijft ontwikkelingen in het personeelsbeleid.

De school voldoet aan deze standaard.

In de school wordt nagedacht over de wijze waarop verschillen tussen leerlingen van mavo, havo en vwo/gymnasium leiden tot een andere aanpak in de verhouding tussen keuzevrijheid en structuur.

Zoals bij 1.1 opgemerkt kiezen nieuwe leraren niet per se voor de school als montessorischool. In de begeleiding van nieuwe leraren wordt daarom veel aandacht besteed aan montessori aspecten.

2. Pedagogisch klimaat

2.1.

De omgang tussen de deelnemers van de school (personeel, leerlingen en ouders) is gelijkwaardig, respectvol en gebaseerd op wederzijdse aanspreekbaarheid.

Indicatoren:

- De school zorgt voor gelijkwaardigheid en respect tussen alle deelnemers.
- De school zorgt voor aanspreekbaarheid van leraren, directie en ander personeel.

De school voldoet aan deze standaard.

Aanspreekbaarheid, gelijkwaardigheid en respect zijn duidelijk zichtbaar aanwezig. De commissie hoorde dat niet alleen terug in de panelgesprekken, maar nam dit ook zelf waar bij het lesbezoek. Leerlingen ervaren leraren als 'niet zo heel veel treden boven je'. Voor leerlingen en ouders zijn leraren gemakkelijk aanspreekbaar, al zijn er soms flinke verschillen tussen leraren. Mentoren en schoolleiding hebben het idee dat ouders soms te hoge verwachtingen van de school hebben.

2.2.

De school biedt ruimte aan de ontwikkeling van leerlingen.

Indicatoren:

- De school stelt de leerling boven het vak.
- Leraren en andere medewerkers geven leerlingen feedback op hun gedrag.
- De school maakt keuzes bij streaming en determinatie die passen in het kader van montessori-onderwijs.
- De school heeft een aanpak ontwikkeld voor de omgang met verschillen tussen leerlingen (cultuur, bijzondere aanleg of tekorten).
- De school zorgt voor groepeeringsvormen van leerlingen die het samenwerken bevorderen.

De school voldoet aan deze standaard.

De leerling staat centraal is het algemene uitgangspunt. Er is wel veel aandacht voor cijfers, maar de commissie heeft de indruk dat de leerling als persoon nog wel zichtbaar blijft. De aandacht voor cijfers leidt wel tot eenzijdige rapportage (zie 3.7)

In de klas zag de commissie dat docenten behoorlijk positieve feedback aan leerlingen gaven. Tegelijk nam de commissie ook verschillende keren een zekere mate van vrijblijvendheid waar als docenten niet ingrepen of niet of te laat in de klas waren. Het maken van het keuzeprofielwerkstuk wordt door alle betrokkenen gewaardeerd als een uitstekende manier om leerlingen, ouders en docenten samen te betrekken in het determinatieproces.

In het determineren kiest de school steeds meer voor homogenisering van jaargroepen. Dat heeft enerzijds te maken met getalsverhoudingen in de klas waardoor de balans soms verstoord is geraakt, anderzijds met de wens om in een homogene groep zoals

3havo beter te kunnen inspelen op de specifieke kwaliteiten van deze groep: 'De groep leerlingen die meer structuur nodig heeft neemt toe. De beeldvorming erover verandert; we willen dat het geen vergaarbak is maar juist een positieve keuze,' aldus een van de opstellers van de zelfevaluatie.

De verticale teams maken het mogelijk de ontwikkeling van leerlingen beter te volgen en te bespreken. Tegelijk is er wel het besef dat streaming en determinatie in toenemende mate georganiseerd worden vanuit opbrengsten, hetgeen een zeker risico in zich draagt voor het montessorikarakter van de school.

2.3.

De leerlingbegeleiding voldoet aan montessori uitgangspunten.

Indicatoren:

- De school richt het begeleidingssysteem zodanig in dat de leerling centraal staat.
- De school richt de begeleiding zodanig in dat de ontwikkeling van zelfstandigheid van leerlingen voorop staat.
- De school zorgt voor een planmatige uitvoering van de begeleiding.
- De school zorgt voor een goed onderling afgestemd begeleidingssysteem.

De school voldoet aan deze standaard.

Uit de panelgesprekken met leerlingen en ouders kwam naar voren dat er forse verschillen tussen mentoren zijn in hun aanpak. De schoolleiding herkende dat beeld. Na het gesprek met mentoren en observaties in de keuzewerktijd en bij mentorlessen heeft de commissie het beeld dat er wel voldoende begeleidingsgesprekken met leerlingen plaatsvinden, regelmatig ook in een informele setting. In welke mate er sprake is van systematische begeleiding naar zelfstandigheid is niet helemaal duidelijk geworden.

Een sterk punt in de begeleiding vormt het systeem van leerlingtutoren, waarvan er nu circa 80 zijn. De tutoren krijgen enige begeleiding bij hun werk en ook wordt nagevraagd of wat zij doen effectief is. Het tutorensysteem wordt door de school nog verder uitgebouwd.

De commissie geeft het ontwikkelen van een meer eenduidige aanpak van het mentoraat mee als aandachtspunt.

2.4

De school biedt leerlingen contexten waarin verbindingen gelegd worden tussen de school en de buitenwereld.

Indicatoren:

- Leerlingen krijgen op school ruimte om te oefenen met het leren functioneren in maatschappij ('de school als minimaatschappij').
- Leerlingen gaan gericht naar de buitenwereld: stages, projecten, onderzoek.
- Leerlingen werken niet alleen theoretisch, maar ook toepassingsgericht en integreren daardoor kennis en vaardigheden.
- De school haalt de buitenwereld naar binnen, bijvoorbeeld door middel van simulaties en aandacht voor de actualiteit en geeft ervaringen van leerlingen van buiten de school een plaats.

De school voldoet aan deze standaard.

De school geeft voornamelijk via projecten vorm aan het leggen van verbindingen tussen de school en de buitenwereld. Tijdens reguliere lessen zag de commissie weinig voorbeelden van het toepassen van deze montessori karakteristiek.

3. Didactische uitvoering

3.1

De school vult het leerstofaanbod in volgens montessori uitgangspunten.

Indicatoren:

- De school bevordert samenhang in leerstofaanbod door horizontale verbindingen tussen vakken.
- De school zorgt voor de aansluiting van het leerstofaanbod in de verschillende leerjaren.
- De school bevordert samenwerking tussen vakken.
- De school maakt op montessori uitgangspunten gebaseerde keuzes in de verhouding tussen lestijd en keuzewerktijd.
- De school maakt op montessori uitgangspunten gebaseerde keuzes in het vakkenaanbod.

De school voldoet aan de standaard.

Het leggen van horizontale verbindingen gebeurt vooral via projecten en modules in de kwt. Daarnaast zijn er voorbeelden van incidentele samenwerking tussen vakken.

Naast secties moeten de verticale teams zorgen voor de verticale leerlijnen.

De school groeit toe naar een meer gevarieerde invulling van kwt. Volgens een schoolleider is kwt 'een plek om te kiezen; om interesses verder uit te zetten; om vakken te repareren.' Over de mate waarin deze doelen gerealiseerd zijn, kreeg de commissie een wisselend beeld. Leerlingen en docenten vonden dat vakondersteuning nog voor verbetering vatbaar was. Leerlingen noemden hier vooral de onrust tijdens de uren en het feit dat veel leerlingen het niet zo serieus nemen. Docenten vonden dat de organisatie beter kan. De schoolleiding zei er naar te streven de inflexibiliteit van inschrijven voor een half jaar (in de bovenbouw) terug te brengen naar een week.

De visitatiecommissie nam tijdens een korte periode van observatie waar dat er flinke verschillen waren in taakgerichtheid van leerlingen; naast een goede werksfeer zag de commissie ook vrij veel onrust en heen en weer geloop. De commissie beveelt daarom aan om aandacht te blijven besteden aan de effectieve invulling van kwt.

3.2

De school verdeelt de leertijd volgens montessori uitgangspunten

Indicatoren:

- De school maakt op montessori uitgangspunten gebaseerde keuzes voor de dagindeling, de verdeling tussen lestijd en keuzewerktijd en de ordening van leertijd (zoals periodisering).
- De school maakt op montessori uitgangspunten gebaseerde keuzes bij specifieke toekenning van uren aan vakken en projecten.

De school voldoet aan deze standaard.

De school heeft gekozen voor een dagindeling met een 70 minuten rooster met vier dagen een kwt band. Het rooster zorgt voor meer rust en de langere lestijd maakt meer variatie mogelijk. Zie hierover 3.4. Sommige vakken hebben met name in de bovenbouw meer tijd gekregen ten koste van mentoractiviteiten. Er is een samenhangend programma van projecten.

3.3

Leren met hoofd, hart en handen heeft een volwaardige plaats in de didactische aanpak van de school.

Indicatoren:

- De school geeft de non-cognitieve vakken een volwaardige plek in het curriculum.
- Leraren streven ernaar om bij cognitieve vakken hoofd, hart en handen te verbinden.
- Leraren gebruiken en/of ontwikkelen materiaal dat gericht is op verschillende verwerkingsprincipes.
- De school heeft een samenhangend programma van vakoverstijgende werkvormen, zoals projecten.

De school voldoet krap aan deze standaard.

De non-cognitieve vakken hebben een volwaardige plek en de school biedt voldoende projecten aan. Als het gaat om cognitieve vakken en reguliere lessen is het beeld niet overtuigend. Tijdens het lesbezoek zag de commissie bij cognitieve vakken slechts enkele voorbeelden van het geïntegreerd werken met hoofd, hart en handen. De commissie zag zelf geen voorbeelden van materiaal dat gericht is op verschillende verwerkingsprincipes, maar hoorde hierover wel enige voorbeelden.

Op het verder uitwerken van deze montessori karakteristiek valt voor de school nog veel winst te behalen.

3.4.

Leren kiezen en leren als eigen activiteit hebben een volwaardige plaats in de didactische aanpak van de school.

Indicatoren:

- Leerlingen werken in een periodesysteem met daarbij behorend hulpmateriaal.
- Leerlingen kunnen in zekere mate keuzes maken in de indeling van hun tijd (bijvoorbeeld door keuzewerktijd).
- Leerlingen werken met materiaal dat geschikt is voor zelfwerkzaamheid.
- Leerlingen kunnen in zekere mate keuzes maken in het materiaal (inhoud, verwerkingsmogelijkheden).
- Leerlingen kunnen in zekere mate keuzes maken waar ze werken en met wie ze werken.
- Leraren begeleiden leerlingen bij het werk op een wijze die zelfverantwoordelijkheid van de leerlingen bevordert.
- Leraren bieden een variatie aan werkvormen aan.
- Leraren bieden materiaal aan dat geschikt is voor verschillende soorten leerlingen (differentiatie).

De commissie vindt dat de school krap voldoet aan deze standaard. Omdat de standaard uit veel indicatoren bestaat en de argumentatie voor het oordeel van de commissie voor een belangrijk deel berust op observaties bij het lesbezoek worden de indicatoren afzonderlijk besproken.

Leerlingen werken in een periodesysteem met daarbij behorend hulpmateriaal.

Er is periodesysteem met werkwijzers, zowel op papier als in een ELO. Het gebruik van het takenboekje in de onderbouw is volgens leerlingen heel wisselend.

Leerlingen kunnen in zekere mate keuzes maken in de indeling van hun tijd (bijvoorbeeld door keuzewerktijd).

De keuzemogelijkheden voor leerlingen zijn beperkt; werkwijzers zorgen voor een planning van week tot week. In de les is er vaak wel enige tijd voor zelfstandig werken ingeruimd, maar daarin valt voor leerlingen weinig te kiezen. Het inplannen van keuzewerktijd is in de bovenbouw inflexibel, want voor een half jaar.

Leerlingen werken met materiaal dat geschikt is voor zelfwerkzaamheid.

Leerlingen werken veelal uit werkboeken bij een methode. De commissie zag wel enige voorbeelden van eigen materiaal, maar dit bestond grotendeels uit extra oefenmateriaal. Er was weinig sprake van zelfontwikkeld, stimulerend materiaal.

Leerlingen kunnen in zekere mate keuzes maken in het materiaal (inhoud, verwerkingsmogelijkheden).

De commissie zag geen voorbeelden waarbij leerlingen keuzes konden maken in het materiaal en dat bijvoorbeeld op een door henzelf gekozen wijze konden verwerken.

Leerlingen kunnen in zekere mate keuzes maken waar ze werken en met wie ze werken.

Bij periodes in de les waarin leerlingen zelfstandig werken – meestal aan een door de docent verstrekte opdracht – kunnen zij er over het algemeen voor kiezen of ze dit alleen dan wel met een partner doen. Ook mogen ze dan soms op een andere plek werken.

Leraren begeleiden leerlingen bij het werk op een wijze die zelfverantwoordelijkheid van de leerlingen bevordert.

De commissie is van oordeel dat de wijze van lesgeven te weinig de zelfverantwoordelijkheid van leerlingen bevordert.

De school heeft ervoor gekozen dat docenten de structuur van de lessen verduidelijken, vaak ondersteund door een spoorboekje op het bord. In die structuur worden momenten van instructie afgewisseld met periodes van zelf werken, waarbij leerlingen op één niveau allemaal aan hetzelfde werken zonder keuzemogelijkheden in het materiaal. Dat materiaal was bovendien iets meer gericht op reproductie dan op productie.

Daarmee ontstond voor de commissie het beeld van lessen waarbij docenten actief in de weer waren om instructie te geven en leerlingen aan het werk te zetten, maar waarbij de leerlingen consumenten worden. Dat leverde een tamelijk vlak en weinig inspirerend beeld op van de gemiddelde les en daardoor worden leerlingen weinig uitgedaagd om zelf verantwoordelijk te worden voor het leerproces.

Leraren bieden een variatie aan werkvormen aan.

In de lessen zag de commissie wel enige voorbeelden van activerende werkvormen, af en toe meer aanzetten dan werkelijk uitgewerkte werkvormen.

Leraren bieden materiaal aan dat geschikt is voor verschillende soorten leerlingen (differentiatie).

Hoewel differentiatie een speerpunt is geweest in de didactiek, zag de commissie daar weinig van terug in de lessen. Voorlopig lijkt de eerste stap dat er verschillende toetsen voor havo en vwo worden gemaakt en de differentiatie bij toetsen niet meer alleen uit extra vragen of minder vragen bestaat.

Gezien de tendens in de school om steeds meer homogene klassen te maken, beveelt de commissie aan om van dit punt meer werk te maken omdat het omgaan met verschillen anders wel heel beperkt wordt.

3.5

De school is een plek waar leerlingen oefenen in sociaal leren.

Indicatoren:

- De leeromgeving is dusdanig ingericht dat leerlingen elkaar helpen.
- Leerlingen oefenen met intentionele samenwerking met daarbij passend materiaal en begeleiding.
- Leerlingen werken ook samen met door hen gekozen partners.

De school voldoet aan de standaard.

Het tutorsysteem, al besproken in 2.3 is een krachtig voorbeeld van het inrichten van een leeromgeving waarin leerlingen elkaar helpen.

De commissie zag tijdens lesbezoek vrijwel geen voorbeelden van intentionele samenwerking van leerlingen. In panelgesprekken werden wel enige voorbeelden gegeven.

De commissie zag leerlingen wel samen werken, maar docenten stuurden de samenwerking niet. Dit sluit aan bij het beeld van de lokaalinrichting: die lijkt 'toevallig': tafelgroepjes, bus, vaak een (soms ietwat rommelige) tussenvorm. Er is weinig sprake van een voorbereide omgeving waarvan didactisch gebruik wordt gemaakt, bijvoorbeeld voor samenwerking.

3.6

De toetsing voldoet aan montessori criteria.

Indicatoren:

- De school heeft een op montessori uitgangspunten gebaseerd beleid ten aanzien van de hoeveelheid toetsen en soorten toetsen.
- De school heeft een op montessori uitgangspunten gebaseerd beleid ten aanzien van het nabespreken van toetsen.
- De school heeft een op montessori uitgangspunten gebaseerd beleid ten aanzien van het herkansen van toetsen.

De school voldoet aan de standaard.

Het zwaartepunt op school ligt op schriftelijke klassikale toetsing. Andere toetsvormen komen voor; hier kan de school nog meer gebruik van maken.

Ten aanzien van nabespreken van toetsen is er geen gemeenschappelijk uitgevoerd beleid. Een potentieel sterk punt is het toetsanalyseformulier. Dit wordt echter nu niet breed gebruikt.

Het herkansingsbeleid in de onderbouw wordt per sectie bepaald. Ook hier ontbreekt een gezamenlijk beleid.

3.7

De rapportage voldoet aan montessori criteria.

Indicatoren:

- De rapportage geeft niet alleen een overzicht van resultaten, maar tevens een breed beeld van de ontwikkeling van leerlingen.
- Leraren en/of mentoren gebruiken de rapportage als reflectie-instrument voor leerlingen.

De school voldoet niet aan deze standaard en zal hierop binnen twee jaar geherviseerd worden.

De school voldoet niet aan de standaard omdat er uitsluitend cijferrapporten zijn zonder enige toevoeging. Voor de onderbouw was het streven dat docenten opmerkingen bij het rapport in het takenboekje kunnen noteren, maar in de praktijk is hier weinig van terug te vinden.

In een breder perspectief dient de school te zoeken naar manieren om de brede ontwikkeling van leerlingen vast te leggen zowel in de rapportage als in andere documenten. Het keuzeprofielwerkstuk is daartoe een aanzet.

De commissie adviseert de school om bij een aantal vmo-scholen te kijken hoe zij de rapportage aanpakken.

3.8

De school leert leerlingen reflecteren over hun werk en werkaanpak.

Indicatoren:

- Leraren en mentoren beschikken over materiaal waarmee zij leerlingen leren reflecteren.
- Leerlingen voeren reflectiegesprekken.

De school voldoet aan de standaard.

De commissie ziet aanzetten om reflectie op een aantal plekken in te zetten, zoals bij het keuzeprofielwerkstuk in de derde klas en in het takenboekje (daar nog wel weinig gebruikt). Mentoren hebben de intentie om reflectiegesprekken met leerlingen te voeren. Al met al kreeg de commissie de indruk dat deze standaard nog in ontwikkeling is, maar wel in de aandacht staat.

4. Opbrengsten

4.1

De school verantwoordt de leerresultaten van de leerlingen.

Indicatoren:

- De school bewaakt en documenteert de leerresultaten.
- De school bewaakt en documenteert gegevens over instroom, doorstroom en uitstroom.

De school voldoet aan deze standaard; beide indicatoren zijn in orde.

4.2

De school verantwoordt de brede ontwikkelingsdoelen voor de leerlingen.

Indicatoren:

- De school benoemt de brede ontwikkelingsdoelen voor de leerlingen.
- De school onderzoekt systematisch of brede ontwikkelingsdoelen voor de leerlingen gehaald worden.

De school voldoet aan deze standaard.

De school heeft moeite om de brede ontwikkelingsdoelen voor leerlingen goed te beschrijven – zie de paragraaf over rapportage.

Positief is het contact met vervolgoopleidingen, dat de school feedback oplevert over vaardigheden van leerlingen.

De commissie vindt het beter in beeld brengen van brede ontwikkelingsdoelen een aandachtspunt voor de school.

5. Organisatie

5.1

Leerlingen hebben een aantoonbare inbreng in de school.

Indicatoren:

- Leerlingen hebben invloed op pedagogisch/didactisch gebied.
- Leerlingen hebben invloed in de organisatie.
- Leerlingen beschikken over formele rechten en beslissingsbevoegdheden zoals in de MR en leerlingenraad.

De school voldoet aan deze standaard.

In het behoorlijk gelijkwaardige klimaat van de school kunnen leerlingen hun op- en aanmerkingen kwijt, onder meer via de leerlingenraad, de jaarlijkse enquête vanuit de leerlingenraad ('Veel docenten doen er wel iets mee, maar sommige gooien het weg') en tevredenheidsenquêtes. Leerlingen kunnen over het algemeen goed terecht bij hun mentor.

5.2

Ouders hebben een aantoonbare inbreng in de school.

Indicatoren:

- Ouders hebben een vastgelegde mate van invloed op pedagogisch/didactisch gebied en in de organisatie.
- Ouders beschikken over formele rechten en beslissingsbevoegdheden zoals in de MR en ouderraad.

De school voldoet aan deze standaard.

Ouders hebben invloed via de ouderraad en via directe contacten van individuele ouders met de school. Het ouderpanel was kritisch over de mate waarin kritiek of aanbevelingen leiden tot bijstellingen van beleid in de school. Naar hun mening was dit soms een taai proces. De schoolleiding heeft de indruk dat verwachtingen van ouders in dit opzicht soms te hooggespannen zijn: sommige vraagstukken vragen nu eenmaal tijd.

Tevredenheidsquêtes geven het beeld van een behoorlijke tevredenheid bij ouders over de school.

5.3

Het personeel is actief betrokken bij de organisatie van de school.

Indicatoren:

- Medewerkers hebben invloed op het beleid, zowel formeel (rechten en beslissingsbevoegdheden) als informeel.
- Medewerkers werken in verschillende werkverbanden systematisch aan schoolontwikkeling
- De schoolleiding bevordert teamvorming en een positieve schoolcultuur onder medewerkers.
- De schoolleiding besteedt aandacht aan open communicatielijnen met en tussen medewerkers.

De school voldoet aan deze standaard.

De nieuwe teamstructuur wordt door alle betrokkenen als een verbetering ervaren. Het hangen van werkgroepen aan teams bevordert betrokkenheid en effectiviteit.

De positie van de beleidsgroep als klankbord voor de schoolleiding lijkt volgens eigen evaluaties nog niet optimaal te functioneren. Panelgesprekken met docenten en schoolleiding boden een positiever beeld.

6. Deskundigheid

6.1

De school heeft een aannamebeleid gericht op montessori kwaliteiten

Indicatoren:

- De school maakt in de sollicitatieprocedure actief gebruik van stukken waarin montessori-onderwijs beschreven wordt.
- Nieuwe docenten worden in de school begeleid bij het ontwikkelen van hun competenties als montessoridocent.

De school voldoet aan deze standaard.

Sterk punt van de school is het eigen coachingstraject voor nieuwe docenten. Daarnaast is het de standaard procedure dat nieuwe docenten naar de CVMO cursus gaan.

6.2

Docenten en directie die vanaf 2010 in vaste dienst komen hebben een door de NMV erkende montessoricursus gevolgd.

Op dit moment zijn er nog geen door de NMV erkende cursussen voor docenten en directie. Scholen kunnen derhalve nog niet voldoen aan deze standaard.

Het beleid van de school (zie 6.1) past prima bij de standaard.

6.3

De montessori deskundigheid van het docententeam wordt voldoende onderhouden.

Indicatoren:

- De school onderneemt activiteiten ten behoeve van de montessori professionalisering van individuele docenten en teams.
- De school stelt in functionerings en beoordelingsgesprekken montessoridoelen en -vaardigheden aan de orde.

De school voldoet aan deze standaard.

Via studiedagen, de teambijeenkomsten en werkgroepen onderneemt de school voldoende activiteiten ten behoeve van de montessori deskundigheid van docenten. De geschiedenis en positie van de school maken dit ook nodig. In functionerings- en beoordelingsgesprekken stelt de schoolleiding montessoridoelen en -vaardigheden aan de orde.

Tot slot

De visitatiecommissie concludeert dat RSG Pantarijn niet voldoet aan de voorwaarden voor het verlengen van de erkenning als school voor voortgezet montessori-onderwijs. Binnen twee jaar volgt een hervisiteatie op standaard 3.7, 'De rapportage voldoet aan montessori criteria'.

Voor het overige geeft de visitatiecommissie de school de volgende aandachtspunten mee:

In zijn algemeenheid lijkt het hier en daar te schorten aan een gemeenschappelijk beeld van de school als montessorischool. Centrale vraag is: hoe kun je de zelfstandigheidsontwikkeling van leerlingen bevorderen in het onderwijs en de leerlingbegeleiding?

In het pedagogisch domein vraagt dat bijvoorbeeld om meer eenduidigheid in de uitvoering van het mentoraat.

In de didactiek zijn structuurmaatregelen ingevoerd om meer eenduidigheid te krijgen, maar die lijken te werken als een soort korset, waardoor leerlingen maar weinig ruimte krijgen om zelf keuzes te maken.

De visitatiecommissie wenst de school veel succes bij de verdere ontwikkeling van de koers en bij het aanpakken van de rapportage. De commissie dankt de school voor de ontvangst en met name de deelnemers aan de panelgesprekken voor hun openheid.

Februari 2012

Benno Elsen (voorzitter)

Bas Moll (basisonderwijs)

Huseyin Asma (Cosmicus Montessori Lyceum)

Alexander Bloem (Montessori College Piter Jelles)

Michael Rubinstein (ambtelijk secretaris)